

Nr 255.

Av herr Cassel, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till ersättning för skador vållade av vissa rymningar m. fl.

Den moderna anstaltsvården karakteriseras därav att gränsen mellan frihet och inspärning avsiktligt hålles flytande. Detta gäller anstalter på såväl ungdomsvårdens och fångvårdens som alkoholistvårdens och sinnessjukvårdens områden. Tanken med detta system är att man vill hålla en viss kontakt mellan den på anstalten omhändertagne och omvärlden, och man vill inte låta honom utan förberedelser plötsligt återgå till friheten. Övergångsformerna mellan anstaltslivet och livet ute i samhället vill man göra så mjuka som möjligt. Under årens lopp ha tillkommit en hel rad olika former under vilka den intagne före den slutliga utskrivningen tillåtes att vistas utom anstalten. Dit hör t. ex.

permission

kort permission (inom alkoholistvården)

frigång

utackordering (från ungdomsvårdsskolorna)

kontrollerad familjevård (från sinnessjukhusen)

villkorlig frigivning (straffarbete och fängelse)

villkorlig utskrivning (ungdomsfängelse, förvaring, internering och ungdomsvårdsskolor)

försöksutskrivning (sinnessjukhusen) och

försökspermittering (alkoholistanstalterna).

Alla de personer, som det här är fråga om, vistas på prov ute i samhället, men de riskera att åter bli intagna på anstalt om friheten missbrukas eller om det visar sig att de behöva fortsatt vård.

Nu händer det tyvärr ej sällan, att dessa människor missbruka sin frihet och begå brott, t. ex. billån, stölder, inbrott eller skadegörelse. Icke minst gäller detta ungdomar, som avvikit från ungdomsvårdsskolor eller ungdomsfängelser. Spörsmålet har därför aktualiserats huruvida och i vilken utsträckning staten skall anses ansvarig för de skador, som dessa personer kunna vålla sin omgivning. Man har hävdad, att staten i och med frihetsberövandet och intagningen på anstalt fått den faktiska rådigheten över den intagne och att staten har rättslig möjlighet att utöva denna rådighet över honom ända till den dag då anstaltsvården skall upphöra. Med denna rådighet över den som berövats sin frihet måste följa skyldigheten att i första hand ansvara för den skada som denne kan vålla annan till person eller egendom. Vad staten sålunda utgivit bör staten naturligtvis där så är möj-

ligt återkräva av den vållande. Om staten finner lämpligt och förenligt med de vård- och uppfostringsintressen som staten har att iakttaga att förvara vederbörande på öppen anstalt så att han, när han så önskar, kan lämna denna eller att ge honom frihet att för kortare eller längre tidrymder vistas utanför anstalten torde detta vara statens ensak. Staten synes emellertid därigenom icke kunna förminska sitt ansvar för den omhändertagnes handlingar. I och med att han lämnas större frihet än under vistelse på anstalt blir risken att han skall begå brott eller skadegörelse större än den var så länge han vistades inom anstalten, men denna ökade risk är det statens sak att bära. Den får icke övervältras på tredje man, dvs. den allmänhet, som råkar ut för vederbörande. Spörsmålet hur långt statens ansvar rätteligen bör sträcka sig har upprepade gånger varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. I anledning av motioner vid 1947 års riksdag begärde Kungl. Maj:t i proposition nr 87 till 1948 års riksdag ett anslag av 5 000 kronor för att användas till ersättning för skador, som vållats av personer, som avvikit från vissa anstalter. Vid bestämmandet av ersättning skulle hänsyn tagas till den skadelidandes ekonomiska ställning. Vid 1951 års riksdag hemställdes i likalydande motioner (I: 251, II: 255) om definitiv reglering av statens ersättningsskyldighet till personer, vilka lidit skada genom åtgärd av vid sinnessjukhus eller vissa andra anstalter intagna. Statsutskottet avstyrkte motionen och hänvisade till att ungdomsvårdsskoleutredningen skulle komma att behandla frågan om viss utvidgning av de hittillsvarande möjligheterna att utfå ersättning.

I skrivelse till chefen för socialdepartementet den 20 september 1951 har ungdomsvårdsskoleutredningen föreslagit, att statens ersättningsskyldighet skall avse följande av de ovan uppräknade kategorierna, nämligen: permitterade, frigångare och utackorderade. Däremot ansåg utredningen icke att staten skulle ha skyldighet att ersätta skador, som vållats av villkorligt utskrivna, försöksutskrivna eller försökspermitterade personer, eftersom dessa kategorier icke längre hade någon direkt anknytning till anstalterna.

Under punkt 103 i femte huvudtiteln av årets statsverksproposition uttalar departementschefen att han väl funne en utvidgning av möjligheterna till ersättning motiverad, men att det, då reglerna endast hade provisorisk karaktär och då erfarenheten av hithörande spörsmål ännu vore relativt begränsad, dock vore tillrådligt att gå fram med stor försiktighet. Med utgångspunkt härifrån föreslår departementschefen, att skador, som åstadkommits under kortvarig permission eller under rymning i samband med sådan permission, skola ersättas. Med permission likställes frigång. Skador, som vållats av utackorderad eller under mera långvarig permission eller under rymning i samband med dylik permission, skola enligt departementschefens förslag tills vidare lämnas utanför regleringen.

Enligt min mening är det icke tillbörligt att vidare skjuta upp frågan om en definitiv lösning av statens skadeståndsskyldighet på detta område. För-

hållandet mellan anstalterna och den befolkning som har sina hem i dessas grannskap är på sina håll beklagligt nog ganska spänt, och detta har till icke ringa grad sin orsak i den otrygghet som allmänheten känner. Jag håller före, att man därför vid regleringen av statens ersättningsskyldighet icke skall vara alltför njuugg utan i tveksamma fall hellre låta staten taga på sig en skada än att låta följderna av denna skada drabba enskilda personer. Den princip, som legat till grund för ungdomsvårdsskoleutredningens ställningstagande, nämligen att staten skall svara för dem av de omhändertagna, som kvarstå under anstaltens rådgighet, men däremot icke för dem, om — låt vara villkorligt — utskrivits från anstalten, synes mig bärande. Jag finner därför starka skäl tala för att staten bör ikläda sig ersättningsskyldighet för sådana skador som vållats av

rymlingar
 permitterade
 korttidspermitterade
 frigångare
 utackorderade samt
 lättskötta sinnessjuka i familjevård.

Vad däremot angår
 de villkorligt frigivna
 de villkorligt utskrivna
 de försöksutskrivna och
 de försökspermitterade

är det för dem gemensamt att de lämnat anstalten och återbördats till friheten och att detta återbördande är tänkt att vara definitivt under förutsättning att friheten ej missbrukas. Vid sådant förhållande är det naturligt att staten icke vidare skall bära något särskilt ansvar för deras handlingar.

Med stöd av vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla att Kungl. Maj:t med beaktande av ovan anförda synpunkter snarast måtte framlägga förslag om slutlig reglering av statens ersättningsskyldighet till person, vilken lidit skada genom åtgärder av vid sinnessjukhus eller vissa andra anstalter intagna.

Stockholm den 26 januari 1952.

Leif Cassel.